

Vaikui saugios aplinkos standartai

Gairės įstaigoms ir organizacijoms, kurios ugdo bei teikia įvairias paslaugas vaikams

Rengėjai:

VšĮ Paramos vaikams centras

Visuomeninė organizacija „Gelbėkit vaikus“

Maltos ordino pagalbos tarnyba

VšĮ Mokyklų tobulinimo centro programa „Renkuosi mokyt!“

VšĮ „Mokslo daktarų“ programa „Mokytojų palaikymo ratai“

VšĮ Krizių įveikimo centras

VšĮ „Jaunimo linija“

Mokykla „Pažinimo medis“

Projektą remia:

UAB „EIKA“

UAB „ACME“

Kazickų šeimos fondas

Turinys

Vaikui saugi aplinka.....	3
Kodėl reikia vaikui saugios aplinkos standartų?	5
Standartas Nr.1. Politika. Vaiko apsaugos politikos parengimas ir įgyvendinimas	6
Standartas Nr.2. Personalias. Saugus personalo įdarbinimas, kompetencijos ir psichologinė gerovė.....	9
Standartas Nr.3. Vaikai. Vaikų socialinių ir emocinių kompetencijų stiprinimas	11
Standartas Nr.4. Tėvai. Bendradarbiavimas su vaikų tėvais/globėjomis(-ais)	12
Standartas Nr.5. Aplinka. Saugios fizinės aplinkos užtikrinimas	13
Standartas Nr.6. Procedūros. Aiškos reagavimo procedūros grėsmės vaiko saugumui ir krizės atvejais	14
Standartas Nr.7. Stebėsena. Įstaiga/organizacija stebi ir periodiškai tikrina Vaikui saugios aplinkos standartų įgyvendinimą	15
Vartojamos sąvokos	16
Įstatymų bazė	18
Šaltiniai	19
Kaip atsirado Vaikui saugios aplinkos standartai?	20

Vaikui saugi aplinka

Saugumas yra vienas pagrindinių žmogaus poreikių, ypač svarbus vaikystėje. Pagal Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymą (VTAPI), vaiku laikomas asmuo iki 18 metų. Saugi aplinka – tai tokia aplinka, kuri atliepia vaiko poreikius pagal jo amžių ir raidą, užtikrindama fizinę, emocinę ir socialinę gerovę. Ankstyvoje vaikystėje didžiausią saugumo jausmą vaikui suteikia jo artimiausia aplinka – tėvai ir globėjai. Vaikui augant, jo aplinka plečiasi: vaikai daug laiko praleidžia darželiuose, būreliuose, mokyklose, kitose erdvėse.

Šiame dokumente vaiko aplinka suprantama kaip įstaigos ir organizacijos, kuriose jis yra ugdomas ir gauna įvairias paslaugas. Vaikui saugi aplinka – tai vieta, kurioje vaikas gali augti, mokytis, leisti laisvalaikį, gauti reikalingą pagalbą nerizikuodamas patirti žalą, smurtą, nepriežiūrą ar grėsmę.

Iššūkiai, su kuriais susiduria vaikai Lietuvoje

Pastaraisiais metais visame pasaulyje stebima vaikų ir paauglių psichologinės gerovės blogėjimo tendencija. Tyrimai Lietuvoje taip pat rodo nerimą keliančius ženklus. HBSC 2022 m. tyrimo duomenimis (1), kas trečias Lietuvos moksleivis savo psichologinę gerovę vertina žemiau nei vidutinė. Nors 2002–2018 m. paauglių pasitenkinimas gyvenimu nuosekliai augo, pastaraisiais metais situacija pablogėjo – 18 proc. apklaustųjų nurodė, kad nėra patenkinti savo gyvenimu. 2024 m. Higienos instituto mokyklinio amžiaus vaikų gyvensenos tyrimo duomenimis (2), 65,4 proc. moksleivių savo dabartinį gyvenimą vertina kaip pakankamai laimingą ar labai laimingą. „Planet Youth“ (3) Vilniaus 10 klasių moksleivių apklausos duomenys rodo, kad 63 proc. jaunuolių savo fizinę sveikatą vertina kaip gerą, o psichikos sveikatą patenkinti tik 46 proc. Tarp merginų šis rodiklis dar žemesnis – vos 36 proc. Prastėjantys miego rodikliai taip pat įspėja apie psichologinius sunkumus (1), (3).

Vienuoliktokų apklausa atskleidė (1), kad beveik kas ketvirtas moksleivis patiria vidutinio ar aukšto lygio nerimą, jį dažniau patiria merginos. Be to, apie pusę visų apklaustų vienuoliktokų yra išgyvenę depresinę būseną, pasireiškiančią prislėgta nuotaika. Savižudybės rizikos rodiklis ypač kelia nerimą: beveik 9 proc. moksleivių yra planavę savižudybę, 3 proc. bandė nusižudyti. Šis rodiklis yra aukštesnis tarp merginų.

Be psichikos sveikatos sunkumų, vaikai susiduria ir su kitomis grėsmėmis, tokiomis kaip smurtas, netinkamas elgesys, psichoaktyvių medžiagų vartojimas bei pavojai internete.

Smurtas ir netinkamas elgesys. Vaikai gali patirti smurtą bei netinkamą elgesį įvairiose aplinkose: namuose, mokykloje, internete, iš suaugusiųjų ar kitų vaikų. 2024 m. Vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos ataskaitos duomenimis (4), Lietuvoje smurtą galimai patyrė 3 085 vaikai, o 57 proc. atvejų smurtautojai buvo nesusiję giminystės ryšiais. Higienos instituto tyrimas (2) atskleidė, kad per pastaruosius du mėnesius 10 proc. vaikų buvo fiziškai nubausti tėvų. Vilniaus universiteto tyrimas (5) parodė, kad net 71 proc. 12–16 metų paauglių yra patyrę bent vienos rūšies smurtą: dažniausiai psichologinį (47 proc.), fizinį (34,6 proc.) ar seksualinę prievartą internete (31,4 proc.).

Patyčios taip pat yra didelė problema: HBSC 2022 m. tyrimas (1) parodė, kad daugiau nei ketvirtadalis (26,9 proc.) 5–9 klasių mokinių Lietuvoje patiria patyčias, Higienos instituto 2024 m. tyrimo

duomenimis (2), 45,1 proc. 5–9 klasių mokinių nurodė patiriantys patyčias, 32,6 proc. prisipažino, kad patys tyčiojasi. Vaikai taip pat ne visada jaučiasi saugūs mokykloje: 93,9 proc. jaučiasi saugūs namuose, tačiau tik 73,5 proc. – mokykloje (2). 42 proc. Vilniaus jaunuolių mano, kad suaugusieji mokykloje jais rūpinasi, tačiau 21 proc. nurodo, kad mokykloje jaučiasi blogai (3). Tai rodo, kaip svarbu, kad su vaikais dirbantys suaugusieji gebėtų atpažinti smurto požymius ir suteikti tinkamą pagalbą.

Psichoaktyvios medžiagos. ESPAD tyrimo duomenimis (7), pirmą kartą alkoholio vaikai paragauja būdami vidutiniškai 13 metų, o pirmą kartą „pasigeria“ apie 13,9 metų. Nors trylikamečių ar jaunesnių vaikų, vartojusių alkoholį, skaičius mažėja, vis dar kas šeštas paauglys per pastarąsias 30 dienų yra vartojęs alkoholio, o maždaug kas dešimtas bent du kartus gėrė iki apsvaigimo (1). Remiantis Higienos instituto tyrimu (2), per pastarąsias 30 dienų alkoholį vartojo 4,6 proc. penktokų, 10,6 proc. septintokų ir 20,3 proc. devintokų.

Nors alkoholio vartojimo paplitimas mažėja, rūkymo įpročiai keičiasi – mažėjant įprastų cigarečių daugėja elektroninių cigarečių vartotojų. HBSC 2022 m. tyrimo duomenimis (1), kas penktas 5–9 klasių mokinyss per pastarąsias 30 dienų rūkė elektronines cigaretes. ESPAD 2024 m. tyrimas rodo (7), kad pirmą kartą rūkyti tabaką ar elektronines cigaretes vaikai pabando būdami vidutiniškai 12 metų, kanapes – 13,9 metų. Kanapių vartojimas taip pat auga – jų yra bandę apie 8 proc. devintokų. Ypač svarbu atkreipti dėmesį į naujas psichoaktyvias medžiagas, kurių vartojimas tarp jaunimo didėja (8).

Pavojai internete. Nors internete vaikai gali smagiai ir naudingai leisti laiką, jie taip pat gali patirti įvairių grėsmių: kibernetines patyčias, seksualinį viliojimą, susidurti su jų amžiui netinkamu ar nelegaliu turiniu. Higienos instituto 2024 m. tyrimo duomenimis (2), 28,2 proc. vaikų prie ekranų praleidžia 4 ir daugiau valandų per dieną. 2022 m. HBSC tyrimas (1) atskleidė, kad beveik pusė 5–9 klasių moksleivių patiria probleminių socialinių tinklų naudojimą, priklausomybės nuo jų rizika būdinga kas aštuntam moksleiviui. Probleminis socialinių tinklų naudojimas dažnesnis tarp merginų. Pastaraisiais metais tarp mokinių didėja tiek probleminio socialinių tinklų naudojimo, tiek priklausomybės nuo jų rizika. Visi šie duomenys skatina rimtai susirūpinti Lietuvos vaikų psichologine gerove. Norint užtikrinti saugią ir palaikančią aplinką vaikams, būtina aktyviai įgyvendinti prevencines priemones, stiprinti bendruomenių įsitraukimą, skatinti ankstyvąją pagalbą.

Kodėl reikia Vaikui saugios aplinkos standartų?

Vaikui saugios aplinkos standartai padeda įstaigoms ir organizacijoms praktiškai įgyvendinti Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje (8) apibrėžiamą kiekvieno vaiko teisę augti bei leisti laiką saugioje ir palaikančioje aplinkoje. Europos Komisija visoms su vaikais dirbančioms įstaigoms/organizacijoms rekomenduoja jų veikloje vadovautis „Tarptautiniais vaikų apsaugos standartais“ (9), kurie plačiai naudojami skirtingose šalyse, kai kuriose jų yra net privalomi įstatymiškai (10). Vaikai yra viena iš pažeidžiamiausių visuomenės grupių, kuri negali pati pasirūpinti savo poreikiais, todėl svarbu galvoti apie priemones, kurios padėtų įstaigoms/organizacijoms užtikrinti vaiko teises bei atliepti jų poreikius.

Vaikui saugios aplinkos standartų tikslas

Padėti kurti saugią aplinką vaikams, pasiūlyti reikalingas priemones įstaigoms/organizacijoms užtikrinant vaikų saugumą.

Kokioms įstaigoms/organizacijoms skirti standartai?

Standartai skirti įstaigoms/organizacijoms, kurios ugdo bei teikia paslaugas vaikams: bendro ugdymo įstaigoms, neformalaus švietimo įstaigoms, vaikų dienos centrams, atviriems jaunimo centrams, atviroms jaunimo erdvėms, stovyklas organizuojančioms įstaigoms, sveikatos priežiūros įstaigoms, vaikų globos įstaigoms, laisvalaikio ir pramogų erdvėms bei kt.

Kokia vaikui saugios aplinkos standartų nauda?

- **Vaikams.** Standartų įgyvendinimas padeda vaikams jaustis saugiai. Saugiai besijaučiantys vaikai yra linkę bendradarbiauti, įsitraukia į veiklas, pasakoja apie jiems svarbius ir sudėtingus įvykius, paprašo pagalbos. Tokiu būdu standartai skatina vaikų kūrybiškumą, savarankiškumą, pasitikėjimą savimi bei suaugusiais. Saugi aplinka skatina sveiką fizinį ir emocinį vaikų augimą.
- **Mamoms, tėčiams, globėjoms(-ams).** Standartų įgyvendinimas padeda stiprinti mamų ir tėčių pasitikėjimą įstaiga/organizacija, kurioje vaikas leidžia laiką, taip pat įgalina juos aktyviau dalyvauti vaiko ugdymo bei kituose su įstaigos/organizacijos veikla susijusiuose procesuose.
- **Personalui.** Standartų įgyvendinimas prisideda prie pozityvaus ir saugaus įstaigos/organizacijos mikroklimato kūrimo, sumažina konfliktų tarp tėvų, vaikų ar darbuotojų tikimybę, padeda įstaigos/organizacijos personalui jaustis saugiai, skatina geresnius rezultatus. Standartų turėjimas ir taikymas padeda visai įstaigos/organizacijos bendruomenei sklandžiau bendradarbiauti, efektyviau organizuoti veiklą.
- **Įstaigai/organizacijai.** Standartų įgyvendinimas įstaigoms/organizacijoms suteikia galimybę ne tik užtikrinti vaikų saugumą ir gerovę, bet ir kelti savo reputaciją, darbuotojų kompetencijas bei darbo efektyvumą. Visa tai padeda įstaigai/organizacijai tapti patikima bendruomenės partnere.
- **Visuomenei.** Įgyvendindama standartus, įstaiga/organizacija parodo savo įsipareigojimą etiškam ir atsakingam elgesiui su vaikais, tampa sektinu pavyzdžiu kitoms įstaigoms/organizacijoms. Tai mažina socialines problemas, susijusias su smurtu, diskriminacija, elgesio ir emociniais sunkumais ar nusikalstamumu. **Saugūs žmonės kuria saugesnę visuomenę.**

Standartas Nr.1. Politika. Vaiko apsaugos politikos parengimas ir įgyvendinimas

Vaiko apsaugos politika (toliau Politika) – tai iš anksto parengtas ir su visa įstaigos/organizacijos bendruomene aptartas dokumentas, kuriuo įstaiga/organizacija įsipareigoja, kad jų aplinka, personalas bei veikla yra saugios vaikams ir nesukuria situacijų, kuriose vaikai patirtų smurtą (fizinis, seksualinis, psichologinis, nepriežiūra, patyčios) ar kitokią žalą.

- Politika turi būti parašyta aiškia kalba, būti viešai prieinama.
- Politiką patvirtina įstaigos/organizacijos valdantysis organas, už jos įgyvendinimą atsakinga įstaigos/organizacijos vadovybė.
- Visa įstaigos/organizacijos bendruomenė supažindinama su Politika įstaigoje/organizacijoje priimtinu būdu.
- Politikos laikosi visas įstaigos/organizacijos personalas, nepriklausomai nuo darbo pobūdžio (darbuotojos(-ai), savanorės(-iai), praktikantės(-ai), partnerės(-ai) ir kt.).
- Politika yra reguliariai peržiūrima, pvz., kartą į metus, ir atnaujinama, atsižvelgiant į esamus poreikius bei vertinimo išvadas.

Svarbu, kad kiekvienos įstaigos/organizacijos Vaiko apsaugos politika būtų kuriama individualiai, atsižvelgiant į konkrečios įstaigos/organizacijos veiklos pobūdį. Tokiu būdu įstaiga/organizacija turi galimybę įvertinti savo veiklos specifiką bei teikiamas paslaugas. Rekomenduojama, kad Politikoje būtų aiškiai apibrėžtos šios sritys:

- **Įstaigos/organizacijos vertybės.** Puoselėjamos pozityvios vertybės ir bendruomeniškumas (bendradarbiavimas, mandagumas, paslaugumas, rūpinimasis kitais, pagarba, pasitikėjimas, solidarumas, lygiateisiškumas ir kt.). Darbuotojų elgesys, įstaigos/organizacijos veikla ir paslaugos grindžiamos šiomis vertybėmis. Visų vaikų teisės yra gerbiamos, nepaisant lyties, seksualinės orientacijos, tautybės, pilietybės, religijos, atliepiami visų vaikų poreikiai. Skatinamas vaikų įsitraukimas į jiems svarbių klausimų svarstymą. Vaikų nuomonė išklausoma įvairiomis formomis: apklausos, dalyvavimas susirinkimuose, vaikų tarybos veiklos skatinimas ir t. t.
- **Ugdymo proceso ir paslaugų saugumo užtikrinimas.** Aiškiai apibrėžiama, kur, kada ir kaip dirbama su vaikais, parengiamas galimų rizikų prevencijos planas, apimantis personalo ir veiklos rizikos veiksnius. Veiklos organizuojamos taip, kad būtų išvengta bet kokių situacijų, galinčių sukelti vaikams žalą ar smurtą prieš juos. Nepaisant įstaigos/organizacijos veiklos pobūdžio, visuomet atsižvelgiama į vaikų saugumą ir geriausius jų interesus.
- **Personalo atranka ir reikalingų kompetencijų užtikrinimas.** Žr. Standartas Nr. 2.
- **Personalo elgesio ir bendravimo su vaikais bei kolegomis principai.** Nustatomi aiškūs personalo elgesio ir bendravimo su vaikais bei kolegomis principai. Aptariamos profesinės ribos darbe su vaikais, apibrėžiamos tinkamos drausminimo priemonės. Smurtas prieš vaikus ar kolegas yra netoleruojamas, už taisyklių pažeidimą turi būti numatytos pasekmės.

- **Vaikų mamų/tėčių/globėjų elgesio bei bendravimo su vaikais ir personalu principai.**
Nustatomi aiškūs vaikų mamų/tėčių/globėjų elgesio, bendravimo bei bendradarbiavimo principai. Skatinamas pagarbus ir konstruktyvus dialogas, smurtas prieš vaikus ar kitus bendruomenės narius yra netoleruojamas. Taip pat apibrėžiama, kokiais atvejais ir kokia forma mamos/tėčiai/globėjos(-ai) gali bendrauti su kitais įstaiga/organizaciją lankančiais vaikais.
- **Vaikų elgesio ir bendravimo su kitais vaikais bei personalu principai.**
 - Susitariama dėl vaikų elgesio ir bendravimo taisyklių, kurios atspindi įstaigos/organizacijos vertybes. Jos aiškiai reglamentuoja tiek leistiną ir tinkamą, tiek neleistiną ir netinkamą vaikų elgesį. Numatoma, kaip skatinamas tinkamas bei kaip reaguojama į netinkamą vaikų elgesį. Aprašomos netinkamo elgesio pasekmės bei tinkami disciplinavimo būdai.
 - Vaikai įsitraukia į elgesio ir bendravimo taisyklių bei pasekmių sistemos kūrimą.
 - Elgesio ir bendravimo taisyklės, pasekmių bei skatinimo sistema turi būti žinoma ir suprantama visiems įstaigos/organizacijos nariams: vaikams, mamoms/tėčiams/globėjoms(-ams), personalui. Jomis vadovaujasi visas įstaigos/organizacijos personalas.
 - Reguliariai skiriama laiko aptarti su vaikais elgesio ir bendravimo taisykles, pavyzdžiui, mokslo metų ar stovyklos pradžioje, prieš pradedant veiklą ar įvykus incidentui.
 - Numatoma pagalba vaikams, kuriems kyla iššūkių laikytis elgesio ir bendravimo taisyklių įstaigoje/organizacijoje.
- **Saugaus išmaniųjų įrenginių ir interneto naudojimo tvarka.**
 - Aiškiai nustatomos naudojimosi išmaniaisiais įrenginiais taisyklės – apibrėžiama, kada, kur ir koku tikslu įrenginiais galima arba negalima naudotis.
 - Aiškiai nustatoma įstaigos/organizacijos naudojimo internetu tvarka, užtikrinant saugią ir atsakingą skaitmeninę aplinką.
 - Įstaigos/organizacijos prietaisuose įdiegiama žalingo turinio kontrolės sistema, padedanti apsaugoti vaikus nuo netinkamo turinio.
 - Rengiant saugaus išmaniųjų įrenginių ir interneto naudojimo tvarką, rekomenduojama vadovautis metodine medžiaga „Išmaniųjų įrenginių ir interneto naudojimo gairės ugdymo įstaigoms“ ([interneto prieiga](#)).
- **Psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, disponavimo, platinimo prevencija ir reagavimo tvarka.**
 - Įstaigoje/organizacijoje aiškiai nustatomos psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, disponavimo ir platinimo prevencijos priemonės. Nustatant priemones, rekomenduojama vadovautis metodinėmis rekomendacijomis „Psichoaktyviosios medžiagos ir mokykla: prevencijos ir intervencijos gairės“ ([interneto prieiga](#)).
 - Aiškiai nustatomos taisyklės apie psichoaktyviųjų medžiagų vartojimą, disponavimą, platinimą įstaigoje/organizacijoje bei reagavimo tvarka. Rengiant tvarką, rekomenduojama vadovautis „Mokyklų reagavimo į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, disponavimo ir (ar) platinimo atvejus bei pagalbos teikimo mokiniams, jų atstovams pagal įstatymą aprašu“ ([interneto prieiga](#)).

- **Komunikacija.**
 - Aiškiai nustatoma vaiko atvaizdo (fotografijos ir vaizdo medžiaga) apsaugos ir viešinimo tvarka. Neviešinamos nuotraukos ar vaizdo įrašai, kuriuose vaikas yra apnuogintas ar vaizduojamas netinkamoje pozėje. Nuotraukose neturi būti matoma informacija, leidžianti identifikuoti vaiko gyvenamąją vietą ar kitus asmeninius duomenis. Prieš viešinant vaiko atvaizdą, būtina gauti jo paties ir jo atstovų sutikimą.
 - Aiškiai nustatoma vaikų bendravimo su žiniasklaida tvarka.
- **Reagavimo procedūros grėsmės vaiko saugumui bei krizės atvejais.** Žr. Standartas Nr. 5.

Standartas Nr.2. Personalas. Saugus personalo įdarbinimas, kompetencijos ir psichologinė gerovė

- **Personalo atranka ir saugus įdarbinimas.**

- Įvertinama, kokią kontaktą su vaikais turės konkreti(-us) darbuotoja(-as), savanorė(-is) ar praktikantė(-as), kokie įgūdžiai bei kompetencijos reikalingi šiam darbui: ar bendravimas vyks su visa vaikų grupe ar individualiai, ar jis bus nuolatinis ar tik epizodinis, ar tiesioginis ar netiesioginis, pvz., per nuotolį. Taip pat atsižvelgiama, ar asmuo dirbs savarankiškai ar kartu su kolega, kur vyks bendravimas, pvz., atvirose, stebimose vietose ar uždaroje patalpoje. Aiškiai aprašomos pareigos ir etikos kodeksas.
- Įdarbinami ir į veiklą įtraukiami asmenys, kurie turi tinkamą požiūrį bei reikalingas kompetencijas darbui su vaikais. Jie užtikrina vaikų saugumą, gerbia jų teises, bendrauja nesmurtiniu, empatija paremtu būdu. Taip pat atsižvelgiama į jų kvalifikaciją ir pasirengimą dirbti su vaikais.
- Darbuotojos(-ai), savanorės(-iai), praktikantės(-ai) ir visi, kurie turi kontaktą su vaikais, pateikia Teisėto darbo su vaikais kodą (QR kodas). Nuo 2024 m. lapkričio 1 d. visi, dirbantys/vykduantys bet kokią veiklą ar planuojantys dirbti/vykdyti bet kokią veiklą su vaikais, privalo turėti Teisėto darbo su vaikais kodą (QR kodą), patvirtinantį, kad asmuo nėra teistas už seksualinio pobūdžio nusikaltimus prieš vaikus ar suaugusius, taip pat už kitus tyčinius sunkius ir labai sunkius nusikaltimus.
- Rekomenduojama, kad kandidatai į pareigas, susijusias su tiesioginiu darbu su vaikais, atrankos metu pateiktų rekomendacijas iš savo ankstesnių darbuotojų ar kitų patikimų šaltinių.
- Personalo pareigybių aprašuose numatoma atsakomybė už Vaiko apsaugos politikos įgyvendinimą, reagavimą į smurtą, patyčias bei kitas vaiko saugumui grėsmę keliančias situacijas pagal įstaigos/organizacijos nustatytą tvarką.
- Kiekvienas personalo narys prisideda prie vaiko saugios aplinkos įstaigoje/organizacijoje kūrimo.

- **Personalo kompetencijų stiprinimas.**

- Paskiriamas atsakingas asmuo arba darbo grupė, nustatomos priemonės, užtikrinančios aiškią personalo supažindinimą su Vaiko apsaugos politika bei Vaiko saugios aplinkos standartų įgyvendinimu įstaigoje/organizacijoje tvarka. Pavyzdžiui, personalas bent kartą į metus atnauja žinias dalyvaudamas susirinkimuose, diskusijose, mokymuose ar kituose tam skirtuose renginiuose.
- Visam personalui periodiškai organizuojami smurto prieš vaikus mokymai. Visas personalas žino smurto prieš vaikus rūšis (psichologinis, fizinis, seksualinis, nepriežiūra), geba atpažinti ir tinkamai reaguoti į smurto prieš vaikus požymius.
- Visas personalas, ypač dirbantis su vaikų grupėmis, geba atpažinti ir stabdyti smurtą tarp bendraamžių ir patyčias.
- Visas personalas geba atpažinti sunkumus patiriantį vaiką, suteikti emocinę paramą, nukreipti tolimesnei pagalbai.

- Personalas supažindinamas su reagavimo algoritmu, žino, kaip elgtis, pastebėjus smurto, savižudybės, savižalos ar psichoaktyvių medžiagų vartojimo rizikos ženklus tarp vaikų.
- Organizuojamos galimybės personalui periodiškai kelti kvalifikaciją grupių valdymo, darbo su vaikų grupėmis, nesmurtinės komunikacijos bei konfliktų valdymo srityse.
- Įstaigoje/organizacijoje ruošiami specialistai, kurie turi kompetencijų ir geba vykdyti smurto prieš vaikus prevencijos, atpažinimo bei reagavimo užsiėmimus vaikams.
- **Dėmesys psichologinei personalo gerovei.**
 - Atsižvelgus į aplinkybes, užtikrinamas pakankamas darbuotojų skaičius darbui su vaikų grupe. Laikomasi Lietuvos higienos normų reikalavimų, atsižvelgiama į grupės specifiką bei joje esančių vaikų, įskaitant turinčius specialiųjų poreikių, skaičių.
 - Nustatoma aiški sistema, pagal kurią personalas aptaria iškilančias sudėtingas situacijas ir jų sprendimo būdus. Įstaigoje/organizacijoje sudaromos sąlygos reguliariai diskutuoti apie darbo iššūkius, pasitelkiant supervizijas, intervizijas, savitarpio paramos ar metodines grupes ir kt.
 - Vykdoma personalo perdegimo prevencija. Apibrėžiamos pagalbos galimybės asmenims, patiriantiems perdegimą ar kitus iššūkius.
 - Vykdoma mobingo prevencija, paskiriamas atsakingas asmuo ar kanalas, kuriuo, esant poreikiui, anonimiškai galima pranešti apie mobingo atvejus.
 - Personalas skatinamas rūpintis savo emocine sveikata ir gerove. Tuo tikslu organizuojami periodiniai individualūs pokalbiai su vadovais, skatinamas dalyvavimas emocinės paramos grupėse, pvz. mokytojų palaikymo ratai. Užtikrinama, kad personalui būtų prieinama informacija apie psichologinės pagalbos galimybes už įstaigos/organizacijos ribų.

Standartas Nr.3. Vaikai. Vaikų socialinių ir emocinių kompetencijų stiprinimas

- Paskiriamas atsakingas asmuo arba darbo grupė, kuri užtikrina aiškią vaikų supažindinimo su Vaiko apsaugos politika ir Vaikui saugios aplinkos standartų įgyvendinimo įstaigoje/organizacijoje tvarką. Tai atliekant, naudojamos vaikams suprantamos priemonės.
- Užtikrinama, kad vaikai turėtų galimybę diskutuoti ir išsakyti savo nuomonę apie tai, kas jiems padeda jaustis saugiai įstaigoje/organizacijoje, kaip visi gali prisidėti prie saugios aplinkos kūrimo.
- Vaikams organizuojami užsiėmimai apie smurto bei patyčių prieš vaikus rūšis, jų atpažinimą, reagavimą, naudojant interaktyvias, vaikams pritaikytas priemones.
- Nuosekliai ir reguliariai ugdomi vaikų savęs pažinimo, empatijos, problemų ir konfliktų sprendimo, pykčio valdymo, streso įveikos, bendravimo, bendradarbiavimo ir kiti socialiniai įgūdžiai. Numatomas laikas šių kompetencijų ugdymui, pvz., klasės valandėlės, refleksijos ratai, gyvenimo įgūdžių pamokos ir pan. Skatinamas šių kompetencijų ugdymo integravimas į įstaigos/organizacijos veiklas.
- Vaikai supažindinami su pagalbos galimybėmis pačioje įstaigoje/organizacijoje. Aptariama, kurie asmenys, gali būti vaiko patikimais suaugusiaisiais įstaigoje/organizacijoje, į ką jie galėtų kreiptis, turėdami klausimų ar prislėgus rūpesčiams, pranešti apie savo susirūpinimą dėl kitų vaikų.
- Vaikams pasiūloma informacija apie pagalbos galimybes už įstaigos/organizacijos ribų („Vaiko teisių linija“, „Vaikų linija“, „Jaunimo linija“ ir kt.).

Standartas Nr.4. Tėvai. Bendradarbiavimas su vaikų tėvais/globėjomis(-ais)

- Mamos/tėčiai/globėjos(-ai) supažindinami su įstaigos/organizacijos Vaiko apsaugos politika ir Vaikui saugios aplinkos standartų įgyvendinimo tvarka.
- Organizuojami reguliarūs susitikimai su mamomis/tėčiais/globėjomis(-ais), pagal poreikį organizuojami trišaliai susitikimai, kuriuose dalyvauja vaikas, vaiko atstovė(-as) ir įstaigos/organizacijos atstovė(-as). Jų metu skiriamas dėmesys įvairioms vaiko raidos ir funkcionavimo sritims, jo savijautai, stiprybėms ir iššūkiams.
- Mamos/tėčiai/globėjos(-ai) skatinami informuoti įstaigos/organizacijos atstovą apie savo vaikų specialiuosius poreikius, siekiant sklandesnio jų poreikių patenkinimo bei sėkmingesnio dalyvavimo įstaigos/organizacijos veiklose.
- Mamos/tėčiai/globėjos(-ai) įtraukiami į pagalbos vaikui plano sudarymą. Sudaroma galimybė individualiai pasitarti dėl vaikams kylančių iššūkių, rūpimų klausimų, susijusių su vaiko veikla įstaigoje/organizacijoje.
- Suteikiama informacija apie tėvystę be smurto, smurto prieš vaikus rūšis bei atpažinimo ženklus, pagalbos galimybes, pvz., paskaitos, naujienlaiškiai, lankstinukai, internetinės nuorodos ir pan.
- Suteikiama informacija apie pagalbos galimybes pačioje įstaigoje/organizacijoje ar jos išorėje: savivaldybės bendruomeniniai šeimos namai bei kitos nevyriausybinės organizacijos, pedagoginės psichologinės pagalbos tarnybos, „Tėvų linija“, „Vaiko teisių linija“ ir kt.
- Esant galimybei, organizuojami užsiėmimai/renginiai įvairiomis aktualiomis tėvystės temomis arba suteikiama informacija apie tokius renginius.

Standartas Nr.5. Aplinka. Saugios fizinės aplinkos užtikrinimas

- Veikla organizuojama vaikų amžiui ir poreikiams pritaikytoje erdvėje, kurioje saugu judėti, tyrinėti, vykdyti numatytas veiklas. Patalpos turi atitikti priešgaisrinės saugos, darbo saugos ir higienos reikalavimus, erdvių inventorių – saugaus naudojimo reikalavimus, būti pritaikytas vaikų amžiui.
- Apibrėžiama konkreti/uždara teritorija, kurioje vyksta veikla ir kurioje įstaiga/organizacija yra atsakinga už vaikų saugumą.
- Aiškiai apibrėžiama išorinių žmonių patekimo į įstaigos/organizacijos teritoriją bei dalyvavimo veiklose tvarka.
- Atliekamas aplinkos be patyčių ir žalingo elgesio įvertinimas. Nustačius galimas rizikas, imamasi papildomų saugumo priemonių (personalo budėjimas, kameros, detektoriai ir pan.).
- Numatomos įvairios erdvės ir priemonės vaikų bei personalo poilsiui ir nusiramimui: sensoriniai kambariai, tylos/ramybės erdvės, lauko zonos poilsiui, emocijų reguliavimo erdvės ir kt. Esant galimybei, vaikai įtraukiami į poilsio erdvių kūrimą ir tobulinimą.
- Skatinamas visų rūpinimasis asmens higiena, įstaigos/organizacijos aplinkos švara, atliekų rūšiavimu/tvarkymu.

Standartas Nr.6. Procedūros. Aiškos reagavimo procedūros grėsmės vaiko saugumui ir krizės atvejais

- **Parengiamas aiškus reagavimo algoritmas**, įtarus smurto prieš vaiką ar patyčių atvejį įstaigos/organizacijos viduje (iš personalo ar kito vaiko) bei išorėje (iš artimųjų, trečiųjų asmenų).
 - Visas įstaigos/organizacijos personalas reaguoja į smurtą ir patyčias bei kitas grėsmes vaiko saugumui nepriklausomai nuo smurto ir patyčių formos, turinio, vaiko lyties, amžiaus, socialinio statuso, religinės, tautinės priklausomybės ar kitų asmens ypatybių.
 - Nustatomi pranešimų apie smurtą ir patyčias procedūra ir kanalai. Numatoma, kokia forma, kam ir per kiek laiko apie smurtą ir patyčias turi būti pranešta bendruomenės nariams: suaugusiesiems ir vaikams.
 - Pranešama atsakingoms institucijoms apie įtarimus apie smurtą pagal veikiančius Lietuvoje įstatymus (VTAIT ir/ar policijai).
 - Parengiamas pagalbos algoritmas smurtą ar patyčias patyrusiems bei kitaip situacijoje dalyvavusiems vaikams bei mamoms/tėčiams/globėjoms(-ams).
- **Parengiamas krizių valdymo planas, paskiriama krizių valdymo komanda.**
 - Parengiamas veiksmų algoritmas skirtingoms kritinėms situacijoms, pvz., bendruomenės nario savižudybė, karo grėsmė, oro tarša, padidėjęs užkrečiamumas ir pan. Planas numato informavimo būdus ir priemones, visų įstaigos/organizacijos narių veiksmų eigą, pagalbos kreipimosi ir teikimo galimybes. Veiksmų planai reguliariai aptariami ir išbandomi sutartu dažnumu.
 - Numatomas pagalbos teikimo algoritmas krizės paveiktiems bendruomenės nariams: vaikams ir suaugusiesiems.
 - Organizuojamas reguliarius krizių valdymo komandos kompetencijų stiprinimas, naujų narių apmokymas.
 - Bendradarbiaujama su pagalbą teikiančiomis įstaigomis/organizacijomis savo vietovėje: policija, VTAIT, medicinos pagalba, savivaldybės psichologinės ir švietimo pagalbos centrais, kitomis savivaldybės bei nevyriausybinių įstaigomis.
 - Numatoma atskleistų bei praneštų incidentų ar įvykių, kurie kelia grėsmę vaiko saugumui, dokumentavimo ir saugojimo tvarka.

Standartas Nr.7. Stebėseną. Įstaiga/organizacija stebi ir periodiškai tikrina Vaikui saugios aplinkos standartų įgyvendinimą

- Paskiriama darbo grupė, atsakinga už Vaikui saugios aplinkos standartų (toliau Standartai) įgyvendinimo stebėseną, naudojant pasirinktas priemones (mikroklimato reguliarus vertinimas, apklausos, atvejo analizė ir t. t.).
- Standartų įgyvendinimas įstaigoje/organizacijoje yra reguliariai peržiūrimas, pvz., kartą į metus. Ypatingas dėmesys skiriamas situacijų, kai iškilo grėsmė vaikų saugumui, analizei. Vertinimo išvados dokumentuojamos.
- Visos tikslinės grupės: personalas, vaikai, mamos/tėčiai/globėjos(-ai), įtraukiamos į Standartų įgyvendinimo stebėseną. Sudaromos galimybės diskusijoms, atsižvelgiama į visų grupių komentarus.

Vartojamos sąvokos

Personalas – tai visi įstaigoje ar organizacijoje dirbantys žmonės, nepriklausomai nuo jų pareigų ar darbo pobūdžio. Personalo sąvoka apima darbuotojas(-us), savanores(-ius), praktikantes(-us), partneres(-ius), jei pastarieji nuolat bendradarbiauja su įstaiga/organizacija. Tai apima tiek tiesiogiai su vaikais dirbančius asmenis, tiek užkulisuose veikiančius specialistus, užtikrinančius sklandų įstaigos/organizacijos darbą.

Smurtas prieš vaiką – veikimu ar neveikimu vaikui daromas tiesioginis ar netiesioginis tyčinis fizinis, psichologinis, seksualinis poveikis, jeigu dėl to vaikas mirė, buvo sutrikdyta jo sveikata, normali raida, jam sukeltas skausmas ar pavojus gyvybei, sveikatai, normaliai raidai ar pažeminta vaiko garbė ir (ar) orumas (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas).

Fizinis smurtas – tyčinis fizinis veiksmas ar veiksmai prieš vaiką, taip pat fizinė bausmė, jeigu dėl to vaikas mirė, buvo sutrikdyta jo sveikata ar normali raida arba buvo sukeltas skausmas ar pavojus vaiko gyvybei, sveikatai ar normaliai raidai arba pažeminta vaiko garbė ir (ar) orumas (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas).

Psichologinis smurtas – tyčinis sistemingas vaiko teisės į identišumą pažeidinėjimas, vaiko žeminimas, patyčios, gąsdinimas, būtinos vaiko normaliai raidai veiklos trikdymas, asocialaus elgesio skatinimas ar kitokia nefizinio kontakto elgsena (veiksmai ar neveikimas), dėl kurios vaikas mirė, buvo sutrikdyta jo sveikata ar normali raida arba sukeltas pavojus vaiko gyvybei, sveikatai, normaliai raidai ar pažeminta vaiko garbė ir (ar) orumas. Psichologiniu smurtu nelaikomas tinkamas ir pagrįstas vaiko žinių ir gebėjimų vertinimas bei kiti vaiko normalios raidos vystymuisi įvertinti skirti veiksmai (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas).

Patyčios – psichologinę ar fizinę jėgą persvarą turinčio asmens ar asmenų grupės kitam asmeniui daromi tyčiniai pasikartojantys veiksmai, kuriais siekiama pažeminti jo reputaciją ar orumą, jį įžeisti, įskaudinti ar kitaip sukelti jam psichologinę ar fizinę žalą (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas).

Patyčios kibernetinėje erdvėje – patyčios iš kito asmens naudojantis informacinėmis technologijoms ir (ar) informacinės visuomenės informavimo priemonėmis, siekiant įbauginti tą asmenį, pakenkti jo reputacijai ar kitokiu būdu jį pažeminti, neatsižvelgiant į tai, ar patyčių informacija siunčiama asmeniškai, ar paskleidžiama neapibrėžtam gavėjų skaičiui (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas).

Seksualinis smurtas – tyčinės nusikalstamos veikos, kaip jos apibrėžiamos Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XXI skyriuje „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui“, padaromos vaikui, taip pat pelnymasis iš vaiko prostitucijos, vaiko įtraukimas į prostituciją ar įtraukimas dalyvauti pornografinio pobūdžio renginyje, pornografijos rodymas vaikui, vaiko vertimas užsiimti prostitucija, vaiko išnaudojimas pornografijai ar disponavimas pornografinio turinio dalykais, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas, ar vaiko įtraukimas į seksualinę vergovę ir kitos vaiko seksualinio išnaudojimo formos (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas).

Nepriežiūra – tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą ar už vaiko priežiūrą atsakingo asmens nuolatinis vaikui būtinų fizinių, emocinių ir socialinių poreikių netenkinimas ar aplaidus tenkinimas, dėl kurio vaikas mirė, buvo sutrikdyta jo sveikata ar normali raida arba sukeltas pavojus vaiko gyvybei, sveikatai ar normaliai raidai. Skurdas dėl objektyvių priežasčių nelaikomas nepriežiūra (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas).

Mobingas – ilgalaikis psichologinis teroras darbe, kurį grupė darbuotojų vykdo prieš vieną asmenį. Mobingą gali taikyti tiek vienas asmuo, turintis kolektyvo pritarimą ar galios svertų, tiek darbuotojų grupė kartu sutartinai. Taip pasiekiamas vadinamasis galios disbalansas. Tokiame veiksme vadovas gali dalyvauti, gali ir nedalyvauti, gali jį palaikyti netiesioginiais veiksmais, pavyzdžiui, nesikišdamas („Mobingo prevencija: atmintinė mokyklų vadovams ir darbuotojams“, NŠA, 2022 m. ([interneto prieiga](#))).

Psichologinė gerovė – pasitenkinimas gyvenimu ir atskiromis jo sritimis (šeima, draugai, turtinė padėtis ir kt.), savimi, gyvenimo tikslingumo ir prasmingumo potyris, laimė („Psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugų teikimo tvarkos aprašas“).

Socialinės emocinės kompetencijos – tai gebėjimai, leidžiantys asmeniui efektyviai suvokti, valdyti ir išreikšti savo emocijas, palaikyti sveikus santykius su kitais žmonėmis, priimti atsakingus sprendimus bei spręsti problemas. Jos apima tokias sritis kaip savęs pažinimas, savęs valdymas, socialinis sąmoningumas, santykių kūrimas ir palaikymas, atsakingas sprendimų priėmimas. Šios kompetencijos yra svarbios tiek vaikams, tiek suaugusiems, nes padeda sėkmingai veikti socialinėje aplinkoje, stiprina emocinę gerovę ir skatina bendruomeniškumą (Lietuva. Švietimas šalyje ir regionuose 2024. II dalis. Socialinių ir emocinių kompetencijų ugdymas, ŠMSM, NŠA, 2024 m. ([interneto prieiga](#))).

Įstatymų bazė

1. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996 m. ([nuoroda](#)).
2. Lietuvos Respublikos apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymas, 2022 m. ([nuoroda](#)).
3. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 1991 m. ([nuoroda](#)).
4. Smurto prevencijos įgyvendinimo mokyklose rekomendacijos, 2017 m. ([nuoroda](#)).
5. Pagalbos nuo nusikalstamos veikos nukentėjusiems asmenims įstatymas, 2021 m. ([nuoroda](#)).
6. SADM įsakymas „Dėl vaiko gerovės 2022–2026 metų veiksmų plano patvirtinimo“, 2022 m. ([nuoroda](#)).
7. SADM įsakymas „Dėl smurto artimoje aplinkoje prevencijos ir pagalbos teikimo nukentėjusiems asmenims 2022–2023 metų veiksmų plano patvirtinimo“, 2022 m. ([nuoroda](#)).
8. Jungtinių Tautų Vaiko teisių komiteto pastabos ir rekomendacijos dėl Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje, 2024 m. ([nuoroda](#)).
9. Dėl Lietuvos higienos normos HN 79: 2010 „Vaikų poilsio stovykla. Bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, 2010 m. ([nuoroda](#)).
10. Dėl vaikų vasaros poilsio stovyklų bendrųjų nuostatų patvirtinimo, 2006 m. ([nuoroda](#)).
11. Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymas, 2002 m. ([nuoroda](#)).
12. Dėl „Socialinės priežiūros akreditavimo tvarkos aprašo“ patvirtinimo, 2020 m. ([nuoroda](#)).
13. Dėl „Akredituotos vaikų dienos socialinės priežiūros paslaugos teikimo tvarkos aprašo“ tvirtinimo, 2021 m. ([nuoroda](#)).
14. Dėl „Teisėto darbo su vaikais kodo išdavimo ir naudojimo tvarkos aprašo“ ir Teisėto darbo su vaikais kodo atvaizdavimo formos patvirtinimo, 2024 m. ([nuoroda](#)).
15. Mokyklų reagavimo į psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo, disponavimo ir (ar) platinimo atvejus bei pagalbos teikimo mokiniams, jų atstovams pagal įstatymą aprašas, 2024 m. ([nuoroda](#)).
16. Psichologinės gerovės ir psichikos sveikatos stiprinimo paslaugų teikimo tvarkos aprašas, 2020 m. ([nuoroda](#)).

Šaltiniai

1. Lietuvos moksleivių gyvensena ir sveikata: pagrindiniai 2022 m. HBSC tyrimo rezultatai, LSMU, 2024 ([nuoroda](#)).
2. Mokyklinio amžiaus vaikų gyvensenos tyrimas: rodiklių suvestinė-ataskaita, Higienos institutas, 2024 ([nuoroda](#)).
3. „Planet Youth“ jaunimo apklausos rezultatai, Vilniaus miesto visuomenės sveikatos biuras, 2024 ([nuoroda](#)).
4. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos veiklos ataskaita, 2024 ([nuoroda](#)).
5. Zelviene, P., Daniunaite, I., Hafstad, G. S., Thoresen, S., Truskauskaitė-Kuneviciene; I., Kazlauskas, E. (2020). Patterns of Abuse and Effects on Psychosocial Functioning in Lithuanian Adolescents: A Latent Class Analysis Approach. *Child Abuse & Neglect*, 108, 104684. DOI: 10.1016/j.chiabu.2020.104684.
6. Aloholio ir kitų psichoaktyvių medžiagų Lietuvos mokyklose tyrimo ataskaita, ESPAD Lietuva, 2024 ([nuoroda](#)).
7. Naujos psichoaktyviosios medžiagos. Dabartinė padėtis Europoje, EUDA, 2024 ([nuoroda](#)).
8. Vaiko teisių konvencija. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja, 1989 ([nuoroda](#)).
9. The International Child Safeguarding Standards, Keeping children safe, 2002 ([nuoroda](#)).
10. Standardy ochrony dzieci, Fundację Dajemy Dzieciom Siłę, ([nuoroda](#)).

Kaip atsirado Vaikui saugios aplinkos standartai?

2022 m. spalio mėnesį verslo – UAB „EIKA“, UAB „ACME“ ir UAB „CIVINITY“ – iniciatyva, pasitelkus Kazickų šeimos fondą bei vaikų ugdymo srityje veikiančias nevyriausybines organizacijas, įvyko jaunimo emocinei sveikatai skirtas hakatonas „Smartuoliai“. Šis dviejų dienų renginys pritraukė daugiau nei 100 dalyvių iš visos Lietuvos, daugiausia moksleivių, suvienijo verslą, valstybines institucijas bei nevyriausybines organizacijas. Hakatonas tapo sprendimų, kaip pagerinti vaikų psichologinę gerovę Lietuvoje, paieškos platforma.

2024 m. vykusiose keliose hakatono sesijose dalyvavo verslo, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, Vilniaus miesto savivaldybės bei įvairių nevyriausybinių organizacijų atstovai. Renginių metu nutarta kurti įrankį įstaigoms ir organizacijoms, kuris padėtų stiprinant vaikų ir paauglių emocinę sveikatą Lietuvoje.

2024 m. nevyriausybinių organizacijų: VšĮ Paramos vaikams centras, visuomeninė organizacija „Gelbėkit vaikus“, Maltos ordino pagalbos tarnyba, VšĮ Mokyklų tobulinimo centro programa „Renkuosi mokytis!“, VšĮ „Mokytojų palaikymo ratai“, VšĮ Krizių įveikimo centras, VšĮ „Jaunimo linija“ ir mokykla „Pažinimo medis“, finansuojant UAB „EIKA“, UAB „ACME“ ir Kazickų šeimos fondui, ėmėsi kurti metodinę priemonę, skirtą įstaigoms ir organizacijoms, kuriose ugdomi vaikai ir paaugliai bei teikiamos įvairios paslaugos.

Šios priemonės tikslas – apibrėžti vaikui saugios aplinkos standartus, pateikti aiškias rekomendacijas, kaip juos įgyvendinti įstaigoje ar organizacijoje, tokiu būdu stiprinant vaikų ir paauglių emocinę sveikatą Lietuvoje.
